

Smrt Ondráše, nejslavnějšího zbojníka

Zbojnické pověsti se na Valašsku těšily veliké oblibě. Souviselo to hlavně s historickým kontextem útlaku a nesvobody poddaných v kombinaci s tvrdým životem v kopcovitě krajině.

Lidová slovesnost líčí touhu po spravedlivém společenském řádu, kde jediným východiskem je vzpoura, kterou obyčejní lidé nalézají v postavách lidových hrdinů, zbojníků. Mezi nejznámější zbojníky u nás patří Ondráš, velitel beskydské družiny od Frýdku-Místku.

ONDRÁŠ SE NARODIL V PÁTEK TŘINÁCTÉHO

Dle legendy se Ondřej Fuciman z Janovic narodil za podivných okolností v pátek třináctého roku 1680, jako prvorozený syn janovického fojta. Vyrostl z něj chytrý, ale divoký mládenec. Svá studia nedokončil, a podle některé z pověstí byl naverbován k vojsku, kde měl neshody, a proto dezertoval a dal se na zboj.

Jiná verze říká, že po studiích pomohl panstvu vytáhnout kočár z bláta, vstoupil do zámecké služby, kde však zažil milostné dobrodružství s hraběnkou, a od rozzuřeného hraběte jej zachránila až čarodějnice. Ta ho uzdravila, obdařila nevšední silou, nezranitelností a kouzelnými předměty.

Jedna verze říká, že po studiích pomohl panstvu vytáhnout kočár z bláta, vstoupil do zámecké služby, kde zažil milostné dobrodružství s hraběnkou. Od rozzuřeného hraběte jej zachránila až čarodějnice. Ta ho uzdravila a obdařila nevšední silou, nezranitelností a kouzelnými předměty.

Touha po pomstě ho přivedla ke zbojníkům. Jako jejich vůdce se stal obhájcem

ZBOJNÍKOVA SMRT. Olejomalba pravděpodobně z počátku 19. století vyobrazující smrt zbojníka Ondráše.

Foto: archiv Muzea regionu Valašsko

pravdy a svobody poddanského lidu, byl spravedlivý a oplýval i dalšími hrdinskými vlastnostmi. Doplatil však na zradu z vlastních řad, a za vy-

olejomalba ze sbírek vsetínského zámku, pravděpodobně z počátku 19. století.

Výjev je uzpůsoben do oválního rámu, scéna je zasažena do romantické krajiny s řekou a s dominantní rotundou na skalisku. Mrtvý Ondráš leží na zádech v dolní části kompozice. Hlavu má vyvrácenu dozadu, z rány na čele mu teče krev. Oči má pootevřené a obrácené vzhůru. Na sobě má bílou košili, která je na hrudi rozhalená. Léga košile je zdobena krajkou, kraje širokých rukávů jsou doplněny žlutým lemem.

psanou odměnu byl roku 1715 zabit svým druhem Jurášem. Právě tuto událost zobrazuje

Pokrčené nohy má oděny do úzkých červených kalhot s le-

mem na kotnících a hnědých bot s koženým řemínkem podobným krcům.

Nad ním stojí v nakročení Juráš, pravou rukou se opírá o valašku, druhou rukou v bok přidržuje pod paží sumku, pouzdro na náboje s pistolí. Na hlavě má klobouk vyšívaný bílými perličkami, vyhrnutá stříška je zdobená červeným lemem a perličkami, na kraji cípů zlatými třásněmi. Na krku má patrně šátek nebo nákrčník.

Přes ramena má červenou pláštěnku s bílou podšívkou a lemem. Košile je bílá, svázána pod krkem, na hrudi se ale mírně rozevívá a odhaluje krajkovou légu. Přes rameno má přehozenou pušku, za šátkem uvázaným na bedrech je zastrčena pistole a šavle.

Na sobě má rovněž úzké červené kalhoty s jemně naznačeným lemováním. U obou se oděv přibližuje uherské vojenské uniformě. Spodní část obrazu tvoří nápis: *Ondraschek haubt Rauber von einer grossen Ba= / nda eines Richters Sohn von der Herrschaft Fridek / auss dem Dorf Janowitz seines alters 34. J. (Ondrášek, velitel velké bandy loupežníků, rychtářský syn frýdeckého panství ze vsi Janovice ve svých 34 letech.)*

Existují i jiné verze toho námětu. Například na obraze pocházejícího z těšínské radnice německý nápis ještě pokračuje: „...ist von seinem Kameraden erschlagen u. in Fridek geviertell worden in Jahr 1715.“ (...svým kamarádem zabít a ve Frýdku čtvrcen roku 1715.)

Tak jako ostatní příbuzné malby, například z radnice z Příboru, nebo z hostince obce Sviadnov, i vsetínská olejomalba pravděpodobně jen kopíruje dřívější předlohy. Rozdílů nacházíme jen v detailech a řemeslné zdatnosti malířů.

Zuzana Hrabovská, Muzeum regionu Valašsko